

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΛΑΟΣ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Θὰ περάσουν δεκάδες ἔτων, αἰῶνας ὁλόκληρος ἴσως, πρὶν, τὸ ρεῦμα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς στὸν κόσμον, ξαναῦρη τὴν κανονικὴ καὶ ἰσορροπημένη ροὴ πού φαινομενικὰ, σὰν σὲ προοίμιον καταιγίδας, εἶχε πρὸ τοῦ 1914. Ὁ πόλεμος, ξαπλώνοντας τὸ κύμα του καὶ ξαφρίζον- ζοντας ἐπάνω σ' ὅλον τὸν κόσμον τὰ δηλητηριώδη κατακαθίσματα τῶν ζωωδῶν ἐνστάτων, προκάλεσε μιὰ φλογισμένη ζύμωση μέσα στοὺς λαούς, ἀλλὰ καὶ ξυπνώντας μέσα τους, μετὰ τὴ δυστυχία, τὶς στερήσεις καὶ τὸ ἀποκαλυπτικὸ μάθημα τῶν συνεπειῶν του, τὴν αἰωνόβια δίδα τούς γιὰ τὴ δικαιοσύνη, ἔκαμε νὰ ξεχειλίσῃ ὅλη ἡ ζωὴ ἀπὸ τὰ παλιὰ πλαίσιά της καὶ νὰ βράσῃ γιὰ νέες συνθέσεις καὶ μορφές.

Ὅλες οἱ κοινωνικὲς δυνάμεις βρίσκονται σήμερον σὲ πάλιν. Ἀγώνας οικονομικὸς καὶ ἰδεολογικὸς. Δὲν σημαίνει ἂν δὲν φωτίζεται ἀπὸ τὴ συνείδηση σ' ὅλες τὶς περιπέτειές του καὶ σ' ὅλους τοὺς ἀθλήτες του. Εἶναι πραγματικὸς, ἀληθινὸς στὴν ὁδυνή του πραγματικότητα. Πάλιν γενικὴ, ἀντιθετικὴ καὶ καταμερισμένη, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὅμως θὰ ξεπηδήσῃ ἡ ἐνιαία δημιουργικὴ ὁρμή.

Ὅρισμένες οικονομικὲς συνθήκες ξεκλειδώνουν πλατεῖα ἰδεολογικὰ ρεύματα καὶ ἀναζυμωμένες μετὰ τὴ ζωὴ ἰδέες διευθύνουν καὶ ἐπιτείνουν κοινωνικὰ ζητήματα σὲ τεράστιον ζωικὸ σάλον μέσα στοὺς λαούς.

Νέες δυνάμεις μπολιασμένες μὲν ἀδάμαστην ἰδεολογίαν χτυποῦν τὰ καθεστῶτα πού, ὀστεοποιημένα, μοιάζουν τοὺς γέροντας πού ἡ ζωὴ τους ὑπῆρξε μιὰ διαρκὴς ἐξάτμισις τῆς ἰδεολογίας τους, ἕνα ἀνίλεον στέγνωμα τῆς καρδιάς τους.

Τὰ καθεστῶτα (ὄχι μόνο τὰ πολιτικὰ ἀλλὰ ὅλες οἱ ἀντιλήψεις πού ἀναγνωρίσθηκαν καὶ ἐπισημοποιήθηκαν σὲ καθολικὰ ἥθη ζωῆς) λειτουργοῦσαν μετὰ κάποια νοικοκυρῶσύνῃ καὶ μετὰ ἀρκετὴ ἀφθονία ὥς τὰ τελευταῖα προπολεμικὰ χρόνια. Ὁ πόλεμος προκάλεσε γενικὴ σπατάλη καὶ ἐξάρθρωση. Οἱ παλιὲς προβλέψεις ὑπερφαλαγκισθήκανε καὶ οἱ χθεςτινοὶ ὑπολογισμοὶ ἔμειναν στὸ κενό. Ἐξέλλου οἱ κυρίαρχοι τῆς πολιτικῆς καὶ τοῦ χρήματος, ὅσο μεγαλύτερη ἔγινε ἡ ὀρεξὶς τους γιὰ κέρδος τόσο φτωχότερα τὰ μέσα τους γιὰ νὰ χορτάσουν τοὺς δούλους τους. Ὅπως τὰ δύο ἄκρα μιᾶς βέργας πού ἀγωνίζεσαι νὰ προσεγγίσῃς καὶ ἑξαφνα σοῦ ξεφεύγει μετὰ ἀπὸ τὰ χέρια στὴν ἀντίθεση τῆς εὐθείας γραμμῆς.

Ὁ κόσμος σήμερον περνᾷ μιὰ ἀπὸ τὶς γεννητικὰς ἐκείνας κρίσεις ἀπὸ τὶς ὁποῖες βγαίνει ριζικὰ ἀλλαγμένος. Τόσο στὸ πνευματικὸ ὅσο καὶ στὸ οἰκονομικὸ ἐπίπεδο, μετὰ ἀμοιβαῖες ἀπηχήσεις μεταξὺ των, ζυμώνεται καὶ πλάθεται μετὰ τὴ βία πού ἀναπτύσσουν τὰ φυσικὰ στοιχεῖα, ὅτιν χαλάρωσῃ ἡ ἰσορροπία πού ἔσπεκε ἀπὸ πάνω τους σὰ δίκαιη ζυγαριά.

Καθὼς μέσα στοὺς πρώτους θρούλους πού φτερουγίζουν γύρω ἀπὸ τὰ λίκνα ὅλων τῶν λαῶν, τὸ φῶς παλεύει μετὰ τὸ σκότος γιὰ νὰ ξημερώσῃ δροσοστάλαχτη μιὰ νέα αὐγή. Ποιὰ χαρὰ καὶ ποιὰ ὁδὴν μαζὶ γιὰ τοὺς συμμερινοὺς ἀνθρώπους νὰ εἶναι ἡ ζύμη αὐτῆς τῆς

κοσμογονίας, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπόσχεσις τοῦ αὔριον πού θά ξεδιπλωθῇ ἀπὸ τὰ σπλάχνα τους.

✱

Ἡ Ἑλλὰς μέσα στὸν κόσμον εἶναι μιὰ γωνιὰ ὅπου, μακριὰ ἀπὸ τίς ἐστίες, δὲ φτάνει παρὰ μιὰν ἀβέβαιη ἀναλαμπὴ τῆς φωτιᾶς πού κορώνει ἄλλου. Ἐδῶ οἱ ἄνθρωποι ἔμειναν πίσω στὸν ἱστορικὸ δρόμον ἐπάνω στὸν ὁποῖο, τρυπώντας τίς ἐκτάσεις τοῦ χρόνου καὶ παραμερίζοντας τὰ ἐμπόδια, βαδίζει ἡ ἀνθρωπότης. Ἐντούτοις, χτυπώντας ὁ παλμὸς τοῦ κόσμου μὲ τὴν ἀναπνοὴ τοῦ πυρετοῦ, προκαλεῖ κι ἐδῶ μιὰ ραγδαία ἐξέλιξη, μιὰ τάση πρὸς νέα κατὰταξη τῶν ἀξιῶν προσανατολισμένων στὶς νέες διευθύνσεις.

Ὅμως οἱ τοπικὲς συνθῆκες παρουσιάζουν στὴν Ἑλλάδα κάποια ἰδιορρυθμία πού φαίνονται νὰ ἐνεργοῦν καὶ ν' ἀναπτύσσονται στὸ περιθώριον τῶν γενικῶν ρευμάτων.

Περιτριγυρισμένοι ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ περιβάλλον οὕτως ὥστε νὰ προσδιορίζωμεθα ἀπὸ τοὺς πιὸ μικροὺς παράγοντάς του, ἃς καθορίσωμε μερικὲς κύριες ἀπόψεις τῆς κοινωνικῆς του καταστάσεως.

Ναρκωμένος κάτω ἀπὸ τὴν πολιτικὴ κυριαρχία τῶν Τούρκων καὶ τῇ διανοητικῇ ἐπιρροῇ τῆς βυζαντινῆς ἐκκλησίας, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς, μὲ σκόρπια συνείδηση, χωρὶς καμιὰ συνείδηση, φυτοζωοῦσε ὡς τὸ δέκατον ἔννατον αἰῶνα. (Καὶ δὲν εἶναι λαϊκὴ ζύμωσις οἱ μερικὲς ἑκατοντάδες τῶν ἐμπόρων πού ἐσάλεuan κάπως μέσα στὴν ἑλληνικὴ ἀκίνησι). Ἀπαλλαγμένο ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἓνα μέρος τοῦ λαοῦ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἐξακολούθησε τὴν πνευματικὴ νάρκη καὶ κάτω ἀπὸ τὸν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας. Κάποια βήματα ἔγιναν βέβαια μέσα στὴ λαϊκὴ ζωὴ, γιατί δὲν ὑπάρχει λαὸς ζωντανὸς πού νὰ μὴν περπατᾷ, ἀλλὰ τίποτε δὲ συντελέσθηκε τέτοιο πού νὰ θεωρῆται ὅτι ἐτερεμάτισε τὴν πνευματικὴ νάρκη.

Ἐξω καὶ μακριὰ ἀπὸ τὰ πνευματικὰ καὶ οἰκονομικὰ κέντρα, ἡ Ἑλλὰς ἀκολούθησε μιὰ ζωὴ μικρο-οικογενειακὴ, χαρακτηρισμένη δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἐξουσίας, τῶν κοινῶν ἀναμνήσεων πού ἐξεσκάλιζαν οἱ Ἕλληνες καθισμένοι σταυροπόδι γύρω ἀπὸ τὴ σιὰ. Ὁ τόπος δὲν ἄρχισε νὰ μπαίνει στὴ νεώτερη εὐρωπαϊκὴ νοοτροπία παρὰ τὰ τελευταῖα χρόνια—νὰ μπαίνει, μὲ μιὰ μιμητικὴ δεξιότητα πού ἔβρισκε τὸν τρόπο, δὲν ξεῖρω πῶς, νὰ κρατῇ καὶ μιὰ στάση ὑπεροχῆς (τεχνητὴ βέβαια) μπροστὰ στὸ πρωτότυπο.

Ἀπὸ τὸ δεύτερον μέρος τοῦ δεκάτου ἔννατου αἰῶνος, πρὸ πάντων ἀπὸ τὸ 1870, ὁ κύριος χαρακτήρας τῆς εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας εἶναι ὁ ἀστισμός, ὁ σχηματισμός δηλαδὴ (προσδιοριζόμενος ἀπὸ οἰκονομικοὺς παράγοντας) τῆς ἰδεολογίας ἐκείνης πού τὸ ἀντικείμενό της εἶναι ἡ ἀπόκτησις καὶ ἡ συσώρευσις ὑλικοῦ πλούτου. Καὶ οἱ τάξεις πού ἐπραγμάτωναν αὐτὴ τὴν ἰδεολογία μέσα στὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη βαστοῦσαν στὰ χέρια τους τὴν πνευματικὴ καὶ πολιτικὴ ἐξουσία, συντατίζοντας τίς γενικὲς ἐφῆσεις μὲ τὰ πράγματα.

Ὁ ἀστισμὸς στὸ οἰκονομικὸ ἐπίπεδο χαρακτηρίζεται μὲ τὴ φλογερὴ ἐπιθυμίαν τοῦ κέρδους καὶ τῆς ἐπιχειρήσεως: μεγάλα κεφάλαια πού ἀνακατώνονται μέσα στὶς πελώριες χρηματιστικὲς ἀγορές.

Στὴν Ἑλλάδα, ὁ δυτικὸς ἀστισμὸς μὲ τίς χαρακτηριστικὲς ἰδιό-

τητές του άρχισε ν' αναπτύσσεται από δέκα πέντε χρόνια και πρό πάντων από τὸ 1910 και καθαρά πιά από τὸ μεγάλο πόλεμο. Ὁ σχηματισμὸς τοῦ λεγομένου φιλελευθέρου κόμματος, ὅπως ἔπηξε και συστηματοποιήθηκε κάπως από τὸ 1915, σημειώνει τὸ ξεχώρισμα στήν Ἑλλάδα τοῦ δυτικοῦ ἀστισμοῦ, θρημμένου βέβαια και από ντόπια στοιχεῖα. Τὸ κόμμα αὐτὸ με τις σχέσεις του πρὸς τις δυτικὲς ἀστικὲς τάξεις, μαζί με τις κοινὲς ἐπιχειρήσεις, γνώρισε και τὸν ἑαυτὸ του και τοὺς πόθους του. Τὸ κοινωνικὸ αὐτὸ γεγονὸς φάνηκε ὁλοκάθαρα με τὸν εὐρωπαϊκὸ πόλεμο και τὴν πραξικοπηματικὴ ἐγκαθίδρυση τοῦ βενιζελισμοῦ από τὸ 1917. Οἱ μεγάλες τάξεις τῶν ἐφοπλιστῶν, χρηματιστῶν και ἐμπόρων κηρύχθηκαν βενιζελικοί. Ἦταν τὸ κόμμα ποὺ πραγματοποιοῦσε ὅταν τὸ ἀντίπαλο ἔκανε ἐπιφυλάξεις. Ἦταν τὸ κόμμα ποὺ στήν περίοδο τῆς μεγαλυτέρας κερδοσκοπίας—αἰσχροκέρδειας—ποὺ πέρασε ἡ Εὐρώπη, ἔσπασε τὰ δεσμὰ τῆς οὐδετερότητος και ῥίχτηκε με τὰ μούτρα στὸ εὐρωπαϊκὸ ἀλισβερίσι. Τότε ἡ ἑλληνικὴ ναυτιλία, μαζί με ὅλους τοὺς στόλους τοῦ κόσμου, ἔβλεπε, ὁ κίνδυνος τῶν υποβρυχίων, νὰ χρυσώνῃ ὅλα τὰ σαπιοκάραβά της γιὰ νὰ τὰ πείσῃ νὰ ταξιδεύσουν. Τότε ξεφύτρωσαν οἱ προμηθευταὶ ὅλων τῶν ποικίλων ἐκστρατειῶν. Τότε, οἱ ἐκμεταλλευταὶ τῶν στερήσεων διαφόρων εἰδῶν με τὸ ἐμπόριο τῶν ἀδειῶν γιὰ τὴν εἰσαγωγή, και οἱ ἐκμεταλλευταὶ τῶν ἐσωτερικῶν περιορισμῶν με τὸ λαθρεμπόριο. Τεράστιες περιουσίες ἐσωρεύθηκαν σὲ ἀλεπάλληλα παχειὰ στρώματα. Μέσα στήν ἀνεμοζάλη τοῦ κόσμου, οἱ κερδοσκόποι ἐφάνταζαν μακρόχροι ἀρπαγες ποὺ ἐγράφωναν κι ἐστίβαζαν. Ὁ ἀστισμὸς στήν Ἑλλάδα ἔπιανε κι ἐθέρεινε τὴν ὥρα τῆς τρομερότερης γενικῆς ἐνστάσεώς του. Μόνο ποὺ ἡ ὥρα αὐτὴ ἀποτελοῦσε τὸ κορύφωμα τῆς Ταρτηρίας Πέτρας.

Ἡ ἑλληνικὴ ἀστικὴ τάξις διαμορφούμενη κατὰ τὸ εὐρωπαϊκὸ ὑπόδειγμα (ὄχι βέβαια ἀπὸ ἐπιτόλαιη μίμηση μόνο, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ταυτόσημη συνέργεια τῶν ἰδίων οικονομικῶν ὄρων στοὺς ὁποίους—εἶναι ἀλήθεια κι αὐτὸ—δὲν ἀντέταξε καμιά συνειδητὴ ἐποπτεία), ἔδεδῃ και τὴν ἀστικὴ δυτικὴ ἰδεολογία ἀναφορικά με τὰ ἐθνικιστικὰ ἰδεώδη. Κι ἔπειδι ὁ ἐθνικισμὸς, ἕξαιτίας τοῦ πολέμου, ἔφτασε παντοῦ σὲ ἀφάνταστο σημεῖο ὑπερεθισμού, ἡ ἑλληνικὴ ἀστικὴ τάξις (καθὼς και ὅλος ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἀπὸ ἰδιαίτερους ἱστορικοὺς λόγους ὁ ἴδιος και ὀδηγούμενος ἀπὸ τὴν κρατοῦσα τάξη του) ἀνέπτυξε στὸ διάστημα αὐτοῦ τοῦ σχηματισμοῦ της, ἑξαιρετικὲς ἀρετὲς πατριωτικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ.

Εἶπαμε, τὸ βενιζελικὸ κόμμα ἐπροωτοστάτησε σ' αὐτὴ τὴ ζύμωση και σ' αὐτὴ τὴν ἐξέλιξη. Παίζοντας αὐτὸ τὸ ρόλο, ἐπροσωποποίησε περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλη πολιτικὴ ὁμάδα και μάλιστα συνειδητὰ ἐξήσκησε τὴν ἀστικὴ ἀποστολή.

Ἄν τὸ λεγόμενο φιλελεύθερο κόμμα ἀντιπροσώπευσε καθαρά τὴν ἀστικὴ διαμόρφωση τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, δὲν πρέπει νὰ νομισθῇ ὅτι ἀντιμέτωπά του στάθηκε τὸ ἄλλο κόμμα, τὸ λεγόμενο βασιλικό, ὡς ριζικὰ ἀντίθετο και ἀντίμαχο, ἐπάνω στὸ κοινωνικὸ ἐπίπεδο. Τουναντίον, τὰ χωρισμένα αὐτὰ δύο κόμματα, ἀποτελοῦν κοινωνικῶς και πολιτικῶς τὴν ἴδια οἰκογένεια. Ἡ διαφορὰ τους

εἶναι τοῦ μὲν βενιζελικοῦ, στὸ συνειδητὸ κάπως ἀστικό του χαρακτῆρα, τοῦ δὲ βασιλικοῦ, τὸ ἴδιο ὄντας ἀστικό στὶς διευθύνουσες τάξεις του, στὴν ἰδιαίτερη ἀπήχηση ποὺ ἔχει μέσα στὶς λαϊκὲς πρὸ πάντων τάξεις.

Ὁ βασιλισμὸς ὑπῆρξε κανονικὰ μὲς στὴν παράδοση τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς ζωῆς ὅπως ἔρρευσε ἀπὸ τὴν Παλιγγενεσία καὶ δώθε. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ποτίστηκε ἀπὸ τὴν πίστιν στὴ βασιλεία. Οἱ ξένες δυναστεῖες ποὺ μεταφυτεύθηκαν στὴν Ἑλλάδα ἀναβαπίσθηκαν στὸ βυζαντινὸ τυπικὸ καὶ ἔτσι ἐσυνδέθηκαν μὲ τὴν ἄλλη παράδοση τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς, τὴν Ἑκκλησία.

Μὲ τοὺς πολέμους, τὸ βασιλικὸ γόητρο δέθηκε καὶ μὲ μιὰν ἄλλη νωπὴ παράδοση, τὴ στρατιωτικὴ, καὶ ἐξυψώθηκε τὸ γόητρό του σὲ τριαδικὴ ἀνθήση. Κατὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πρώτου βαλκανικοῦ πολέμου, ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ πρίγκηπες «κοινωνοῦν τῶν ἀχράντων μυστηρίων» πρὶν βαπτισθοῦν στὴ φωτιά. Τὸ ἓνα μυστήριον προηγεῖται τὸ ἄλλο σύμφωνα μὲ τὴ βυζαντινὴ ἱεροτελεστία. Ὁ βασιλεὺς γίνεται ὑπέρμαχος στρατηγός. Νικᾷ, καὶ γίνεται Βουλγαροκτόνος καὶ καθαρά πᾶν θέλει νὰ συνεχίσῃ τὴν τελευταία βυζαντινὴ δυναστεία. Καὶ πρώτος τοῦ μεταφυτευμένου στὴν Ἑλλάδα κλάδου τῆς οἰκογενείας του, γίνεται δέκατος τρίτος.

Κι ἐκεῖνο ποὺ ἔκανε ὥστε ἡ κατάστασις αὐτὴ νὰ εἶναι ἡ ἀπήχηση μιᾶς πραγματικότητος, ἦταν ἡ μονότονη, ἐφιαλτικὴ καμπάνα τοῦ Μαρμαρωμένου Βασιλιᾶ, τοῦ θρύλλου αὐτοῦ ποὺ κρούει, κρούει παντοτινὰ μέσα στὸ λαϊκὸ νοῦ.

Ἡ πολεμικὴ νίκη χρυσώνοντας ὅλα τὰ τραχεῖα καὶ ἄθλια μικροπράγματα ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν, ἐνανούρισε τὸν κουρασμένο ἀπὸ τὸν πόλεμον λαὸ μὲς στὴ βυζαντινὴ σκηνοθεσίαν τῶν βασιλικῶν ἰδεωδῶν. Ὁ λαὸς πίστεψε· ἡ βασιλεία ρίζωσε.

Ξεσπᾷ ὁ μεγάλος εὐρωπαϊκὸς πόλεμος.

Παιδευμένος ἀπὸ τοὺς δικούς του πολέμους, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τρόμαξε, ζάρωσε μπροστὰ στὸν ἀνεμοστρόβυλο ποὺ σηκώθηκε μέσα στὸν κόσμον καὶ σφύριζε πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του. Τρόμος πολὺ ἀνθρώπινης δειλίας μὲ κάπου-κάπου τὸ κρυφὸ χτυποκάρδι ἐκείνων ποὺ τοὺς χτύπησε τὸ θρησκευτικὸ προαίσθημα τῆς ἀδελφωσύνης καὶ τῆς ἀνθρώπινης ἀλληλεγγύης. Ἀλλὰ ὁ λαός, ἀφώτιστος, δὲν καταλαβαίνει καὶ ρίχνει μόνον λοξὲς ματιεὲς δυστυχοῦς ζῶον ποὺ νοιώθει ὅτι τὸν προορίζουν πάλι γιὰ θῦμα.

Ἐνῶ βρίσκεται σ' αὐτὲς τὶς διαθέσεις ὁ λαός, δύο πολιτικὰ κόμματα θὰ προσπαθήσουν νὰ τὸν παρασύρουν μὲ τὸ μέρος τους, πρὸς τὰ συμφέροντα ποὺ ἀντιπροσωπεύουν καὶ τὶς γενικὲς ἀπόψεις ποὺ θεληματικὰ ἢ ὄχι ὑποστηρίζουν. Καὶ τὰ δύο θὰ διαφιλονικῇσιν μὲ λύσσα τὴ λαϊκὴ εὐνοία.

Τὸ βασιλικὸ κόμμα, ἀπὸ χαρακτηρισμένους ἀφορμὲς ὀρισμένων συμπαθειῶν καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐξασκήσῃ τὸ νωπὸ κύρος του, θὰ θελήσῃ, ἀντιδρώντας στὸ κόμμα τῆς πολιτικῆς πλειοψηφίας, νὰ μὴ συμμαχήσῃ ἢ χώρα μὲ τὶς Δυνάμεις τῆς Συνεννόησεως.

Τὸ βενιζελικὸ κόμμα, μπλεγμένο στὶς σχέσεις του καὶ στὶς ὑποχρεώσεις του μὲ τὶς δυτικὲς ἀστικὲς τάξεις, θὰ δοκιμάσῃ—καὶ θὰ

τὸ ἐπιτύχη—καὶ μὲ τὴ βία καὶ μὲ τὴν ἀνταρσία νὰ βοηθήσῃ στρατιωτικῶς τοὺς φίλους του. Συγχρόνως ἀποτελεῖωνει τὴν ἀστική ἐξέλιξη τῶν πλουσιῶν τάξεων τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀναπτύσσει ἐκπληκτικὴ ἐθνικιστικὴ πολιτικὴ.

Ὁ λαὸς ἔγινε ἄθλιο παίγνιο στὰ χέρια τῶν πολιτικῶν του. Σὲ διάστημα μερικῶν ἐτῶν παρουσιάσθηκε ἀλληλοδιαδόχως ὡς φίλος καὶ ἐχθρὸς τῶν δύο πολεμικῶν στρατοπέδων. Κι ἐπειδὴ ἡ πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ κατάστασις τοῦ κόσμου εἶναι ἡ πιὸ ἄστατη ζυγαριά, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς βρέθηκε συχνά, χάρις στὶς ἀναγκαστικὰ παλινωδίες του, μὲ τὸ πιὸ εὐνοϊκὸ μέρος. Πρᾶγμα ποῦ ἔκαμε νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ὁ πιὸ κατεργάρης καιροσκόπος.

Στὴ διάρκεια τῆς κρίσεως αὐτῆς, δὲ φάνηκε κανένα κίνημα ἀνεξαρτήτων ἀνθρώπων ποῦ στὶς δημιουργικὰς φιλονικίες τῶν πολιτικῶν φατριῶν, ν' ἀντιτάξῃ μιὰ λαϊκὴ, ἀνθρώπινη ἀποψη.

Ἡ ἐργατικὴ καὶ σοσιαλιστικὴ κίνησις ποῦ ἐκδηλώθηκε γιὰ πρώτη φορὰ μὲ κάποια σοβαρότητα, δὲν ἀνδρώθηκε ἀκόμα, καί, τὸ σπουδαιότερο, δὲ χειραφετήθηκε ἀπὸ τὶς πελατείες τῶν δύο κομμάτων.

Κι ἐνῶ ἀπὸ τρία χρόνια κι ἐπάνω, τὸ βενιζελικὸ κόμμα εἶχε κατορθώσει νὰ ἐγκαθιδρύσῃ μέσα στὸν τόπο μιὰ ἐπιτήδεια τυραννία καὶ ἐφαίνετο, τουλάχιστον ἀπὲξω, πανίσχυρο, ἔξαφνα σωριάστηκε μαλακὰ κι ἀθόρυβα κάτω ἀπὸ τὶς ἐκλογικὰς κάλπες ποῦ ἤλπισε τελειωτικὰ βάρθρα νομιμότητος.

Ὅποια κι ἂν ὑπῆρξε ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἀστικῆς τάξεως ποῦ ἀποτελεῖ τὴν ossature τοῦ βενιζελικοῦ κόμματος, ἡ λαϊκὴ πλειοψηφία εἶχε παραμείνει πιστὴ τοῦ βασιλικοῦ κόμματος.

Κι αὕτῃ ἡ λαϊκὴ διάθεσις χρειάζεται μιὰν ἐξήγησιν.

Τὸ βασιλικὸν κόμμα, κατὰ τοὺς ἀντιπάλους του, ἀντιπροσωπεύει πολιτικὴ ἀντίδραση καὶ ὁ λαὸς ποῦ τὸ ἀκολουθεῖ δείχνει μιὰ στενοκεφαλιά καὶ μιὰ μωρία ἀνεξήγητες. Πῶς ὁ λαὸς κατορθώνει νὰ μὴν ἀντιλαμβάνεται τὴ λαμπρὴ ὑπεροχὴ τῆς βενιζελικῆς πολιτικῆς ἀπέναντι στὴν ἀντίπαλο, δὲν μποροῦν νὰ τὸ ἐννοήσουν οἱ «φιλελεύθεροι».

Κι ἐδῶ πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ ἑλληνικὸς ἀστισμὸς ὅχι μόνον ἀντίθετος δὲν εἶναι μὲ τὸ βασιλικὸν θεσμό, ἀλλὰ τίποτε δὲν παρέλειψε γιὰ νὰ τὸν ἐξυψώσῃ ἐπάνω ἀπὸ τὸ θάμπος τῶν λαϊκῶν ματιῶν. Ἄν καί, ἀπὸ λόγους εἰδικούς, γεννημένους ἀπὸ τὴν τελευταία κρίσις, ἡ ἀστικὴ τάξις ποῦ ἀκολούθησε τὸ φιλελεύθερον κόμμα, ἄρχισε μέσα στὰ τολμηρότερα στοιχεῖα τῆς, νὰ διαγράφῃ μερικὰς χειρονομίας πολιτειακῆς αἰρέσεως.

Ὁ λαὸς πῆρε στὰ σοβαρὰ τὸ μάθημα ποῦ τοῦ ἐδίδεξαν οἱ διευθύνουσες τάξεις του σχετικὰ μὲ τὸ βασιλικὸν θεσμό. Καὶ ὅταν εἶδε ἓνα πολιτικὸν κόμμα νὰ ζητᾷ νὰ τὸν παρασύρῃ σὲ τυχοδιωκτικὰς περιπέτειας, κουρασμένος ὁ ἴδιος ἀπὸ τοὺς «ἐθνικοὺς» πολέμους του, βλέποντας νὰ σπάζῃ ἡ κρατικὴ του ἐνότης κι ἔπειτα νὰ πιέζεται, νὰ ὑποφέρει, γύρισε μὲ προσήλωσιν τὸ αἶσθημά του πρὸς τὸ βασιλικὸν θεσμό τοῦ ὁποῦ τὸν ἀντιπρόσωπο ἔπῃρε ὡς τὴν ἄρνησιν ὧλων αὐτῶν τῶν κακῶν καὶ ὡς τὴν ἐκπροσώπησιν τῆς κρατικῆς του

ένότητος. Τὰ περιστατικά αὐτὰ ἐγέννησαν μέσα στὴ λαϊκὴ ψυχὴ μὴ αἰσθηματικὴ διάθεση χαρακτηριστικὴ. Ὁ λαὸς ἀποζητοῦσε τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ τόπου μέσα στὰ σύνορα τῶν παραδόσεων στὶς ὁποῖες τὸν ἔμαθαν νὰ πιστεύῃ. Συγχρόνως καὶ πρὸ πάντων, ἐπιθυμοῦσε, στὴ θέσῃ μιᾶς βασιλευομένης τυραννίας τῶν τετρακοσίων, τὴ σιδερένια πυγμὴ ἐνὸς μονάρχου. Συμβαίνει δηλαδὴ ἀκριβῶς ὅ,τι στὴν πολιτικὴ ἱστορίᾳ ὀνόμασαν Καίσαρισμό: ἀποδοχὴ παθητικὴ καὶ φλογερὰ ἐπιθυμητὴ μαζί, ἀπὸ τὶς λαϊκὲς μάζες, ἐνὸς στρατιωτῆ-ἄρχοντος, ἐνὸς Καίσαρος. Σ' αὐτὴ τὴ διάθεσιν ὁ λαὸς καίεται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ καβαλικευθῇ ἀπὸ ἓνα Καίσαρα.

Καλώντας τὸν Καίσαρα, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἀκολούθησε τὸ ἔνστικτόν του μὲ μεγάλη φροντίδα καλλιέργησαν οἱ διανοητικοὶ καὶ πολιτικοὶ ἄρχοντές του. Ὁ λαὸς, εἶπαμε, πῆρε τὸ μάθημα στὰ σοβαρὰ καὶ ἐπίστεψε, ἐνῶ οἱ δασκάλοι δὲν ἔκαναν ἄλλο παρὰ νὰ πλαταγίζουν τὴ γλώσσα τους.

Ὅμως ὁ ἴδιος ὁ λαὸς, μὲ πολὺ σκληρότερα μαθήματα, θὰ γνωρίσῃ τὴν πλάνην του. Ὅταν θὰ ἰδῇ, μὲ τὰ μάτια τῆς δυστυχίας ὅτι ἡ κατάστασις ποὺ νόμιζε πὼς ἐκρήμνισε, ἀνατρέποντας τὸν βενιζελισμό, παραμένει ἀπαράλλακτη, ὅρθια καθὼς οἱ γνωστοὶ ἐκεῖνοι κύλινδροι μὲ τὴν ἀδιάφορην ἰσορροπία, θὰ τὸν χτυπήσῃ ἡ μεγάλῃ ἀπογοήτευσίς. Τότε θ' ἀρχίσῃ νὰ ἐναρμονίζεται μέσα στὸ σημερινὸ ρυθμὸ τοῦ κόσμου, νὰ αἰσθάνεται τὸν ἑαυτὸ του μέλος τῆς Εὐρώπης, μέλος τῆς ἀνθρωπότητος, νὰ μέλλεται γιὰ τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀλήθειας ποὺ κρέμονται σήμερον ἐπάνω ἀπὸ τὸν κόσμον σὰν ὑποσχέσεις.

Μ. ΠΕΡΙΔΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ ποὺ ἐσυστήθη τελευταῖα ἀπὸ τὸν ὑπουργὸ τῆς Παιδείας, προτείνει στὴν ἐκθεσὴ τῆς νὰ καταργηθοῦν τὰ διατάγματα καὶ ὁ νόμος 1332 σχετικὰ μὲ τὴν μεταρρύθμιση τῆς Παιδείας καὶ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς δημοτικῆς γλώσσας στὰ δημοτικὰ σχολεῖα καὶ νὰ καοῦν τὰ νέα σχολικὰ βιβλία ποὺ ἐξεδόθησαν σύμφωνα μὲ τὰ ἐν λόγω διατάγματα.

(Οἱ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ)

Τὰ λεγόμενα ὄργανα τῆς Κοινῆς Γνώμης ἔσπειραν πρὶν λίγες μέρες τὴν εἰδησιν ποὺ περιζεῖνουν οἱ παραπάνω γραμμές. Ὡστόσο γνωστὴ θετικὰ τί πραγματικῶς ἀπεφάσισε καὶ ἐπρότεινε ἡ λεγόμενη ἐπιτροπὴ ποιοῦν ἀκόμῃ νὰ κυκλοφορήσουν πολλὲς παραλλήλες τοῦ φαινομένου στὴν ἀπελπιστικὴ σημασίᾳ του νέου τῶν ἐφημερίδων.

Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ νέα πολιτικὴ φαιρία ποὺ ἔφεραν στὴν ἀρχὴ οἱ τελευταῖες βουλευτικὲς ἐκλογὲς ἐγύρσεν καὶ γυρᾷ τὸ μέσο μὲ τὸ ὁποῖο θ' ἀναστηλώσῃ τὸ ἀντικείμενον τοῦ Συντάγματος ποὺ ζητῶσαι τὴν καθαρὴν ἐπίσημην γλώσσα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους. Πράγμα γιὰ τὸ ὁποῖον τὸ ἐκθρονισθὲν κόμμα ἔπρεπε νὰ τὴν εὐγνωμονεῖ γιὰ τὸ ἄρθρον ἐκείνου τοῦ Συντάγματος ἐπρόταθ' καὶ ἐψηφίσθη ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς πολιτικοὺς ἐκπαιστούς.

Μιὰ διανοητικὴ ἐπανάστασις ὅπως ἡ ἀναζήτησις ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας τῆς γλωσσικῆς ἀλήθειας, γιὰ νὰ πραγματοποιηθῇ, προϋποθέτει συστηματικὴν καὶ βαθεὴν σπορὰ καὶ καλλιέργειαν μέσα στὸ λαὸ, τὸ δυστυχισμένον λαὸ ποὺ δηλη-